

Uchwała z dnia 5 marca 2003 r., III CZP 98/02

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzyciela Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w W. przeciwko dłużniczce Joannie K. o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 5 marca 2003 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 27 listopada 2002 r.:

"Czy w świetle art. 27 i art. 71 § 3 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn. Dz.U. z 1991 r. Nr 36, poz. 161 ze zm.) w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 1368) oraz art. 914 § 2 k.p.c. do wniosku wierzyciela Skarbu Państwa, działającego przez organ, który wydał administracyjny tytuł wykonawczy, o nakazanie zobowiązanemu wyjawienia majątku, należy dołączyć wymieniony wyżej tytuł wykonawczy zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności ?"

podjął uchwałę:

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 90/95 (OSNC 1995, nr 12, poz. 171) zachowała aktualność pod rządem art. 71 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 110, poz. 968) w brzmieniu tego przepisu ustalonym ustawą z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 1368).

Uzasadnienie

Urząd Skarbowy w W., powołując się na art. 71 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 36, poz. 161 ze zm. – dalej: "u.p.e.a. jedn. tekst z 1991 r."), wnosił o nakazanie zobowiązanej Joannie K. wyjawienia majątku, ponieważ dotychczas prowadzona egzekucja administracyjna należności pieniężnych okazała się bezskuteczna. Wnioskodawca wezwany w trybie art. 130 § 1 k.p.c. do złożenia tytułów wykonawczych zaopatrzonych w sądową klauzulę wykonalności twierdził, że w obowiązującym stanie prawnym nadanie sprawie biegu nie wymaga nadania przedłożonym tytułom wykonawczym sądowej klauzuli wykonalności, gdyby jednakże Sąd Rejonowy wyraził odmienne zapatrywanie, Urząd Skarbowy wnosił o zawieszenie postępowania. Wobec bezskutecznego upływu terminu Przewodniczący w Sądzie Rejonowym – stosownie do art. 130 § 2 k.p.c. – zwrócił wniosek.

W zażaleniu na powyższe zarządzenie wnioskodawca zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 71 § 3 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 110, poz. 968 ze zm. – dalej: "u.p.e.a. jedn. tekst z 2002 r."), i wnosił o uchylenie zaskarżonego zarządzenia.

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy powziął wątpliwość prawną przytoczoną na wstępie uchwały, którą przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 71 § 1 u.p.e.a. jeżeli egzekucja administracyjna należności pieniężnych staje się bezskuteczna, organ egzekucyjny lub wierzyciel może zwrócić się do sądu o nakazanie zobowiązanemu wyjawienia majątku, zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego. Wystąpienie to ma charakter fakultatywny. Podmiotami uprawnionymi do wystąpienia do sądu o nakazanie wyjawienia majątku przez zobowiązanego są organ egzekucyjny oraz wierzyciel. Przepis ten formułuje podstawę wystąpienia do sądu i łączy ją z momentem, w którym egzekucja administracyjna należności pieniężnych okazała się bezskuteczna. Postępowanie wszczęte na żądanie organu egzekucyjnego lub wierzyciela toczy się na zasadach i w sposób przewidziany w przepisach kodeksu postępowania cywilnego dotyczących wyjawienia majątku (art. 913 i nast. k.p.c.).

Instytucja wyjawienia majątku nabiera w ostatnim czasie szczególnego znaczenia, co znajduje potwierdzenie zarówno w orzecznictwie sądowym, jak i literaturze przedmiotu. Postępowanie o wyjawienie majątku pozwala wierzycielowi, nawet przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego, zorientować się w możliwościach majątkowych dłużnika, czy posiada on mienie nadające się do egzekucji oraz gdzie minie to się znajduje. W postępowaniu tym mogą być zastosowane wobec dłużnika środki przymusu w celu zmuszenia go do wyjawienia majątku, udzielenia wyjaśnień lub informacji.

Kwestia dotycząca wymagań formalnych, jakie powinien spełniać wniosek o wyjawienie majątku, stanowiła przedmiot wypowiedzi Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 90/95 (OSNC 1995, nr 12, poz. 171), stwierdzającej, że do wniosku urzędu skarbowego, działającego na podstawie art. 71 § 1 u.p.e.a. (jedn. tekst z 1991 r.) o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku należy dołączyć administracyjny tytuł wykonawczy opatrzony sądową klauzulą wykonalności (art. 914 § 2 k.p.c.). Uchwała ta stanowiła odpowiedź na przedstawione zagadnienie prawne, czy w wypadku wniosku urzędu skarbowego działającego na podstawie art. 71 § 1 u.p.e.a. (jedn. tekst z 1991 r.) o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku „tytułem wykonawczym” w rozumieniu art. 914 § 2 k.p.c. jest administracyjny tytuł wykonawczy dopiero po nadaniu mu sądowej klauzuli wykonalności.

Nowelizacja powołanej ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, dokonana ustawą z dnia 6 września 2001 r. (Dz.U. Nr 125, poz. 1368), zrodziła nowe wątpliwości, na tle art. 71 § 3 tej ustawy, stanowiącego, że podstawą żądania nakazania wyjawienia przez zobowiązanego majątku jest tytuł wykonawczy, o którym mowa w art. 27, albo zarządzenie zabezpieczenia wydane na podstawie przepisów działu IV ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. W wydanej po nowelizacji omawianej ustawy uchwale z dnia 12 grudnia 2001 r., III CZP 70/01 (OSNC 2002, nr 10, poz. 116) Sąd Najwyższy stwierdził, że niedołączenie przez wierzyciela tytułu wykonawczego do wniosku o wyjawienie majątku stanowi brak formalny w rozumieniu art. 130 § 1 k.p.c. W uzasadnieniu dokonano oceny prawnej wymagania załączenia do wniosku o wyjawienie majątku tytułu wykonawczego (a także innych dokumentów określonych w art. 914 § 2 k.p.c.), kwalifikując je jako wymaganie formalne wniosku, którego niezachowanie udaremnia wszczęcie postępowania i wyłącza merytoryczne rozpoznanie wniosku o wyjawienie majątku. Obowiązek załączenia do wniosku tytułu wykonawczego ma

charakter bezwzględny. Odmienne zapatrywanie prowadzioby do obejścia tego wymagania przez złożenie tytułu wykonawczego dopiero w toku postępowania, co naruszałoby obligatoryjny charakter unormowania zawartego w art. 914 § 2 k.p.c. i nie pozwalałoby na ustalenie uprawnień wnioskodawcy do wystąpienia z określonym żądaniem. Istnienie tytułu wykonawczego warunkuje legitymację czynną wierzyciela w postępowaniu o wyjawienie majątku i uzasadnia także obowiązek wyjawienia majątku.

Zasadnie Sąd Okręgowy stwierdził, że art. 71 § 1 u.p.e.a. (jedn. tekst z 1991 r.) odsyła do stosowania wprost przepisów kodeksu postępowania cywilnego w sprawie wyjawienia majątku, w myśl zaś art. 914 § 2 k.p.c. do wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku należy dołączyć tytuł wykonawczy. Pojęcie to musi być rozumiane zgodnie z tym znaczeniem, które nadają mu przepisy części drugiej kodeksu postępowania cywilnego, dotyczące postępowania egzekucyjnego. Z przepisów tych jednoznacznie wynika, że tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności. Zgodnie z art. 776 k.p.c., podstawą egzekucji, a więc również i wyjawienia majątku, jest tytuł wykonawczy. Tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Wymienione przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie uległy zmianie po nowelizacji art. 71 u.p.e.a., dokonanej ustawą z dnia 6 września 2001 r. Pozostały w mocy wszystkie szczegółowo rozbudowane wymagania przewidziane w kodeksie postępowania cywilnego w odniesieniu do dokumentów, które wierzyciel powinien zaoferować sądowi w celu uzyskania wyjawienia majątku. Zachowała także aktualność powołana uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1995 r., III CZP 90/95, wskazująca na konieczność dołączenia do wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku złożonego przez wierzyciela – Skarb Państwa, działającego przez organ, który wydał administracyjny tytuł wykonawczy, tytułu wykonawczego zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności. (...)

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).